

Kemal Tahir'in "Arabacı" Öyküsünde Emegin Dönüşümü, Kadın-Erkek İlişkileri ve Taşra Etiği

The Transformation of Labor, Gender Relations, and Provincial Ethics in Kemal Tahir's Short Story "Arabacı"

İlker Aslan^a

^aArş. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Rize, Türkiye.
Eposta: ilkeraslan@gmail.com

ÖZ Bu çalışma, Türk edebiyatının önemli yazarlarından Kemal Tahir'in Arabacı adlı öyküsünü emegin dönüşümü, cinsiyet rolleri ve taşra etiği ekseninde incelemektedir. Kemal Tahir'in yapısal olarak öykü türünün sınırlarına en yakın eserlerinden biri olan Arabacı 1940'lı yılların Anadolu'sundaki toplumsal kırılmaları mikro düzeyde yansıtır. Çalışmada öykünün başkarakteri olan arabacı geleneksel, pre-kapitalist üretim biçimlerinin bir temsilcisi olarak ele alınmış; öyküdeki tren imgesi üzerinden sanayileşmenin ve modernleşmenin el emeği üzerindeki dönüştürücü ve yabancılaştırıcı etkisi irdelenmiştir. Ayrıca öyküdeki erkeksiz ev sembolizmi ile ataerkil yapıda kadının ikincil konumu ve ekonomik bir mübadele nesnesine dönüşme süreci tartışılmıştır. Çalışmanın ana odak noktalarından biri olan taşra etiği bağlamında karakterin yaşadığı vicdani hesaplaşma analiz edilmiştir. Başlangıçta pragmatik ve cinsel arzularla hareket eden arabacının, misafir olduğu evdeki yoksulluk ve çaresizlikle karşılaşınca yaşadığı utanma ve mahcubiyet duygusu, taşra ahlakının birey üzerindeki baskın etkisinin bir göstergesi olarak sunulmaktadır. Sonuç olarak makale Arabacı öyküsünün sadece bir geçiş dönemi belgesi değil, aynı zamanda Kemal Tahir'in insanı toplumsal koşullarıyla kavrayan özgün gerçekçiliğinin tipik bir örneği olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Arabacı • emek • taşra
• Kemal Tahir • öykü •
sanayileşme

ABSTRACT

This study examines "Arabacı", a short story by Kemal Tahir and a major figure in Turkish literature, through the lenses of the transformation of labor, gender roles, and provincial ethics. Structurally, "Arabacı" is one of Kemal Tahir's works closest to the boundaries of the short story genre and reflects the social ruptures of Anatolia in the 1940s at a micro level. The study treats the story's protagonist, the cart driver (*arabacı*), as a representative of traditional, precapitalist modes of production and examines the transformative and alienating effects of industrialization and modernization on manual labor through the image of the train. In addition, the study discusses the symbolism of the "erkeksiz ev" [house with no men] in relation to women's secondary position within the patriarchal structure and the process of how they are reduced to an object of economic exchange. The study analyzes the character's moral self-confrontation within the framework of provincial ethics, one of the study's main focal points. The article presents the sense of shame and embarrassment, which the cart driver who initially acts out of pragmatic and sexual desires experiences when confronted with the poverty and desperation of the household he visits, as an indication of the dominant influence of provincial morality on the individual. Ultimately, the article demonstrates "Arabacı" to be not merely a document of a transitional period but also a characteristic example of Kemal Tahir's distinctive realism, which comprehends humans within their social conditions.

Keywords

Arabacı • labor • province •
Kemal Tahir • short story •
industrialization

Aslan, İ. (2025). Kemal Tahir'in "Arabacı" öyküsünde emegin dönüşümü, kadın-erkek ilişkileri ve taşra etiği. *Kemal Tahir Çalışmaları*, 1, 155-176. <https://doi.org/10.65552/ktc.2026.1.1.001>

EXTENDED ABSTRACT

Literature is not merely a reflection of individual emotions and fictions but also an art form that documents social transformations, the pains of progress, and ruptures. The social realism movement, which became particularly prominent in Turkish literature in the 1940s, centered on the cultural and economic problems of the Anatolian people. In this context, Kemal Tahir stands out as one of the most original and controversial names in Turkish literature. Although he is generally known for his identity as a novelist, the author's early short stories have been highly successful texts in terms of observing the reflections of Turkish modernization in the provinces, the tension between the state and the people, and rural human typologies. The short story "Arabacı" [The Cart Driver], which is the focal point of this study, is a significant example that reflects Kemal Tahir's social realist understanding and treats individual psychology as a product of social conditions.

Kemal Tahir's storytelling is not only a literary production but also the product of an idea of *Anatolian realism* that centers on local historical conditions. His stories, which he began writing in 1939 and collected in the book *Göl İnsanları* [People of the Lake], possess a structure too broad to fit into classical short story molds, featuring detailed environmental descriptions and a crowded cast of characters. The analogies of "compressed novel" (Alangu, 1959, p. 450) or "novella" (Harmancı, 2021, p. 660) applied to these texts are noteworthy for recognizing this comprehensive aspect of the stories. However, the short story "Arabacı" distinguishes itself from the author's other stories through the scarcity of characters, the limitation of space, and the nar-

rowness of time, characterizing it as one of the texts most closely approaching the modern short story format.

The story takes its name from the character's profession. This situation strips the character of his individual traits and transforms him into a representative of a specific class and mode of production. The cart driver is one of the last representatives of the traditional mode of production based on physical power (i.e., the precapitalist world of labor). The relationship he establishes with his horses and cart involve an organic and emotional bond, free from alienation. The fact that he looks at his horses with affection, views them as fellow travelers, and takes pleasure even in the sound of his cart clearly demonstrates the nature of the relationship the cart driver establishes with his means of production. However, standing against the traditional structure are trains, with the railway as a concrete symbol of modernization and industrialization. Frequently emphasized in the story, the railway is the harbinger of a new era in which manual labor yields to machines and traditional relations of production begin to dissolve. The cart driver denies the reality that trains will take away his livelihood, refuses to believe it, and develops a defense mechanism by asserting that no one can take away the livelihood of the cart driver kind. This situation is a typical reflection of the resistance peasants have shown against modernization and change, as well as a lack of class consciousness. The train is defined as "*gavur işi*" [the work of the infidel] in the eyes of the local people, representing the threatening face of Western-based modernization.

The story scrutinizes not only the economic transformation but also the gender roles in the provinces and the fragility of human relations. The women whom the cart driver encounters on the road and takes into his cart may appear as secondary figures at first glance, but they are agents who, in a sense necessarily, reproduce the patriarchal system and the economic order. Left without men due to wars or poverty, the women have coded this situation as both economic insecurity and a state of social “*başsızlık*” [headless-ness/absence of authority].

Within this desperation, the women attempt to present their widowed daughter, Cemile, to the cart driver as a spouse (i.e., as economic assurance and a survival strategy). At this point, the female body transforms into an object of exchange in the lowest stratum of the village economy. Initially, the cart driver views this situation as an opportunity that consolidates his own masculine power. He enjoys the women’s attention, and his intention is not to marry but to have a sexual encounter and then abandon them. Through this network of relations, Kemal Tahir demonstrates the concept of honor to actually be an ideological guise ensuring the continuity of property and labor and shows how poverty instrumentalizes moral values.

The short story’s most striking turning point occurs in the section where the cart driver becomes a guest at the women’s village house. Despite the plans of exploitation and sexual desire he had formulated on the road, the cart driver is forced into a reckoning of conscience when faced with the deep poverty he encounters upon entering the house

and the sacredness of the hospitality shown to him. The patched rugs in the house, the dwindling kerosene, and the desperation brought about by the absence of men cause the cart driver to feel ashamed at the thought of “*fıkara karının ocağını söndüreceğiz*” [extinguishing the poor woman’s hearth] (i.e., ruining her home and livelihood).

Although he is presented with the opportunity to engage in a sexual encounter with Cemile through details such as “*oda kapısının aralık kaldığını*” [the door to her room left ajar], the cart driver does not perform this act under the influence of provincial ethics and internalized moral norms. The initial idea of satisfying his needs and fleeing gives way to feelings of shame, embarrassment, and compassion. This withdrawal by the cart driver is not merely an individual virtue but also a result of the empathy established with poverty and the moral codes deeply rooted in Anatolia’s social structure.

Consequently, “Araba” is a sociological text that documents the social ruptures in Türkiye’s modernization process, the transformation of production relations, and the psychological and moral effects this transformation has on individuals, transcending the boundaries of a simple village story. Kemal Tahir presents both the pragmatism shaped by economic necessities and the conscientious depth of the provincial people by synthesizing them without romanticizing the village. The transformation the cart driver experienced reveals the protective and limiting effects that traditional values and provincial ethics have on the individual in the face of the uncertainties brought about by modernization.

Kemal Tahir'in "Arabacı" Öyküsünde Emegın Dönüşümü, Kadın-Erkek İlişkileri ve Taşra Etiği

Edebiyat bireysel duygu ve düşünceler kadar toplumsal dönüşümleri, değişimleri, ilerleme ve kırılmaları da gösteren bir sanat alanıdır. Türk edebiyatında özellikle Tanzimat'la birlikte büyük ölçüde taklit yoluyla yerleşmeye başlayan roman ve öykü gibi kurmaca düzyazı türleri tarihsel süreçte farklı akımlardan beslenmiş ve zenginleşmiştir. Genç Cumhuriyet'in ilk yarısı (1950'lere kadarki süreç) edebiyatta toplumsallığın belirgin şekilde görülmeye başlandığı dönemlerdendir. 1940'lı yıllarla birlikte Marksist ideolojinin sanat ve edebiyat alanlarındaki yansıması olarak görülebilecek toplumsal gerçekçilik akımı Anadolu insanının kültürel, sosyal ve iktisadi problemlerini merkeze alan bir anlatı biçimini ortaya çıkarmıştır. Türk edebiyatının üretken isimlerinden olan Kemal Tahir, bu akımın hem en özgün hem de belli açılardan en tartışmalı yazarlarından biri olarak öne çıkmıştır. Türk edebiyatında genellikle "romancı" unvanıyla anılıyor olsa da Kemal Tahir'in erken dönem öyküleri de Türk modernleşmesinin, toplumsal kırılmaların, devlet-halk geriliminin ve kırsal hayattaki insan tipolojilerinin gözlemlenebileceği başarılı metinlerdir. Kemal Tahir, "bireysel dram hikayelerine yer verse de bunu ilgili kişinin içerisinde bulunduğu toplumsal koşullardan bağımsız olarak düşünmez" (Şan, 2024, s. 261). Bir başka ifadeyle Kemal Tahir'in edebiyat anlayışında bireysel psikolojiyi toplumsal şartların bir ürünü olarak gören eleştirel bir bakış açısı vardır. Bu eleştirel tavır onun belli ölçülerde bütün eserlerine sinmiştir. Bu çalışmanın ana izleğini oluşturan "Arabacı" öyküsü de Kemal Tahir'in toplumsal gerçekçi eleştirel anlayışı odağında kurgulanmış bir öyküdür.

"Arabacı" öyküsü bir arabacının atlı arabasıyla taşra kırsalında ilerlerken iki kadınla karşılaşması, onları (yolundan saparak) kendi köylerine götürmesi ve geceyi misafir olarak geçirdiği köy evinde yaşadığı olaylar üzerinden şekillenir. Bu görece basit olay örgüsü, yüzeydeki gerçekliğin ötesinde 1940'ların Anadolu'sundaki toplumsal hayatın derin izlerini de gösterir. Örneğin öyküde sıklıkla bahsedilen ve köye yakın bir noktadan geçeceği söylentisi dolaşan tren yolu, yalnızca bir ulaşım aracı değil aynı zamanda geleneksel üretim biçimlerinin yavaş yavaş kaybolmaya ve çözülmeye başladığı ve el emeginin yerini makineye bıraktığı yeni bir dönemin habercisidir. Arabacının karşılaştığı kadınlar, onların köy yaşamı hakkında anlattıkları ve "erkeksiz ev" sembolizmi Anadolu'daki ataerkil aile yapısını gösterir. Bu çerçevede "Arabacı" her ne kadar Kemal Tahir'in diğer öykülerine nazaran yapısal olarak farklı organize edilmiş olsa da (örneğin karakter sayısının sınırlı olması, olayın kısıtlı bir süre içinde geçmesi, mekânın darlığı vb.) onun Türk toplumuna bakışını yansıtmayı bakımından tipik bir örnektir.

Kemal Tahir hem romanlarında hem de öykülerinde modernleşme sancılarını, devlet-halk gerilimini, insan ilişkilerinin derin ağlarını farklı açılardan göstermeye çalışır. Yazar, modernleşme sürecini Batı'daki gibi bir ilerleme meselesi olarak görmez. "Türk tarihine

Marksçı bir yöntemle yaklaşan Kemal Tahir'in hareket noktası, Osmanlı ve Doğu toplumlarının tarih içindeki gelişmelerinin, Batı toplumlarının klasik gelişiminden farklı olduğu olgusudur" (Moran, 2001, s. 173–174). Ona göre Türk modernleşmesi kültürel, sınıfsal ve üretimsel eşitsizlikler temelinde bir çatışma alanı yaratır. "Toplumların anlaşılmasında gerek Diyalektik Materyalizm gerekse bu felsefeye dayanılarak geliştirilmiş olan Tarihsel Maddecilikten hareket eden yazar; tarihe yani toplumların bugüne gelinceye kadar ekonomik, sosyal, siyasal yapı ve ilişkilerinde ne tür değişimler yaşadıklarının bilgisine, vazgeçilmez bir önem atfeder" (Sümbüllü ve Kacıroğlu, 2007, s. 124). Kemal Tahir'in bu politik tavrının edebi eserlerini kurgularken kullandığı başat öğelerden olduğunu söylemek yerindedir. Yazarın, "gündelik olayların edebiyat eserine konu olabilmesi, halkların tarihsel gerçeklerini yazarın çok doğru, çok derinden bilmesiyle mümkündür" (Kemal Tahir, 2024, s. 148) şeklindeki ifadesi toplumsal tarih ve edebiyatla kurduğu sağlam temeli gösterir. Kemal Tahir kurmaca dünyasını tarihi gerçeklere atfettiği önem doğrultusunda belirler ve belirlediği bu çerçeve odağında edebi metinlerini şekillendirir. Kemal Tahir okurları bu yüzden onun roman ve öykülerinde anlattıklarının yalnızca hayal ürünü olmadığını bilir. Toplumun belli bir "zaman ve mekân" içinde yer aldığı, yani tarihsel ve kültürel bir bağlama sahip olduğu hem yazar hem de okur tarafından kabul edilir. Böylece sorular soran yazarla bu sorulara yanıt arayan okur, aynı toplumsal yapının üyeleri olarak ortak bir zeminde buluşur (Şatıroğlu, 2024, s. 39). Bu bağlamda Kemal Tahir'in metinleri hem geçmişin bir dökümü hem de bugünün toplumsal çelişkilerini anlamlandırmaya yarayan canlı birer tartışma alanıdır. Okur, onun kurgusunda kendi köklerini ararken aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme serüvenindeki düğüm noktalarıyla yüzleşme imkânı bulur.

"Arabacı" öyküsü bu çerçevede hem Türk toplumunun modernleşme sürecinde geçirdiği kopuş ve kırılmalara dair tarihsel bir dönüşümün belgesi hem de bu dönüşümün Anadolu insanı üzerindeki etkilerini sosyal ve psikolojik olarak açığa çıkaran bir metin olarak görülebilir. Dolayısıyla "Arabacı" Cumhuriyet'in erken denilebilecek dönemlerindeki toplumsal dönüşüm ve kırılmaların küçük ölçekli bir yansıması olarak ele alınabileceği gibi bu yansımanın bireyler üzerindeki etkilerini gösteren bir fotoğraf şeklinde de okunabilir. Bu çalışmada "Arabacı" öyküsü, Kemal Tahir'in dönemin ideolojik ortamında şekillenen toplumsal gerçekçilik anlayışını merkeze alarak üretim ilişkileri, ataerkil aile düzeni, kırsal ekonomi, taşra etiği gibi boyutlarda ele alınacaktır.

Kemal Tahir'in Öykücülüğüne Genel Bir Bakış

Kemal Tahir, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik akımının hem ideolojik hem de fikri ve metodolojik bir derinliğe kavuşmasını sağlamış yazarlardandır. Bu anlamda Kemal Tahir'i bir yazar olduğu kadar aynı zamanda bir fikir insanı olarak da görmek gereklidir. Kemal Tahir'in toplumsal gerçekçilik anlayışı, yerel tarihsel koşulların belirleyiciliğini merkeze alan özgün bir Anadolu gerçekçiliği olarak tanımlanabilir. Yazar, gerçekçilik anla-

yısının merkezinde “insan” olması gerektiğini söyler. Ona göre, “ekonomik düzen, sosyal olaylar, düşünceler, gerçekçi romanın, ancak insanı arayıp aydınlattıkları kadar önemlidirler” (Kemal Tahir, 2024, s. 25). Kemal Tahir her ne kadar yazdığı pek çok kurmaca dışı yazıda ve verdiği röportajlarda edebiyatla ilişkisini roman ve romancılık üzerinden tanımlasa da onun edebiyata dair toplumcu yaklaşımındaki derinliğin öykü türü için de geçerli olduğu rahatlıkla söylenebilir. 1930’ların sonlarında kaleme aldığı öykülerinde Türkiye’nin sanayileşme sürecine tam olarak girememiş, feodal kalıntılar taşıyan köy yapısını toplumsal çözülme ve kırılma dinamikleri üzerinden ele alır. Yazarın ilk dönem öykülerinde, farklı romanlarında da görülen “seferberlikler, savaşlar ve siyasi mücadeleler sonucunda düzeni bozulan yoksulluk içinde hızlı bir çöküntü yaşayan Anadolu köy ve şehirlerine odaklanarak bu toplumsal koşullar içerisindeki insan davranışını çözümleme çabası içerisinde” (Avcı, 2021, s. 231) olduğu fark edilir. Bu anlamda Anadolu (ya da buradaki anlamıyla köy) geri kalmışlık veya yoksulluk gibi etiketlerin ötesinde, tarihsel olarak sınıf ilişkileri ve üretim biçimlerinin doğrudan gözlemlenebileceği bir saha olarak da konumlanır. Kemal Tahir’in edebiyat anlayışı, modernleşmenin ve sanayileşmenin çalkantıları içerisinde yeniden anlamlandırılan köy/taşra yaşamını gerçekçi bir bakış açısıyla ele almak üzerine kuruludur.

Kemal Tahir’in öykülerinde toplumu anlamaya çalışan, tanımlayan, açıklayan ve genel çizgileriyle toplumsal hayattaki kırılma ve kopuşları gösteren yönler vardır. Yazarın öykülerine teknik olarak baktığımızda bir tür olarak novellaya daha yakın durdukları söylenebilir. Kemal Tahir’in öykü türünün sınırlarından taşan metinlerini romana hazırlık olarak yorumlamak mümkündür. Dönemin önemli yazarlarından Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (1901-1970) Kemal Tahir’in öykülerindeki ayrıntılara dikkat çekerek, onun romana yöneleceğini düşünenlerden olmuştur (Aktunç, 2008, s. 83). Edebiyat tarihçisi ve yazar Tahir Alangu, Kemal Tahir’in öyküleri hakkında benzer bir fikirdedir. Kemal Tahir’in öykülerinin konu bakımından geniş bir yapıya sahip olduğunu vurgulayan Alangu, öykülerde roman türüne özgü ayrıntılı çevre betimlemelerinin yer alması ve kişilerin olayların merkezinde birlikte toplanması gibi özellikler taşıdığını ve bu yüzden de bu öykülere sıkıştırılmış roman denilebileceğini ifade eder (Alangu, 1959, s. 450). Kemal Tahir’in öykülerine “roman yavrusu” benzetmesi yapan Abdullah Harmancı da bir yönüyle Alangu’nun ifadesini yıllar sonra tasdik etmiş olur (Harmancı, 2021, s. 660). Bu anlamda Kemal Tahir’in öykülerinin, genel çerçevede öykü türünün kalıplarına sığmayacak kadar etraflı metinler olduğunu vurgulamak yerindedir. Kalabalık karakter kadrosu, geniş zaman aralığı, güçlü betimlemeler, mekân çeşitliliği gibi özellikler Kemal Tahir’in öykülerini roman türüne yaklaştıran unsurlardır. *Göl İnsanları*’nda bir araya getirilen öyküler, Kemal Tahir’in romancılığa yönelişinin ilk izlerini yansıtırken köy ve köylüyü modernleşme süreci ile devlet-toplum ilişkilerindeki dönüşüm bağlamında, klasik öykü sınırlarını aşan bir anlatı kurgusuyla işler (Avcı ve Coşkun, 2022, s. 610). Bu değerlendirmeler Kemal

Tahir'in öykü türünü roman için sığrama tahtası olarak kullandığı düşüncesinde ortaklaşmıştır. Kemal Tahir'in edebiyat tarihinde çoğunlukla romanlarıyla anılması, öyküleri hakkında yapılan değerlendirmeler ve çalışmaların sınırlı olması bu değerlendirmeleri büyük ölçüde haklı çıkarır.

Kemal Tahir, *Göl İnsanları*'nı 1939'da kaleme almaya başlar. Eser, 10 Mart-25 Nisan 1941 tarihleri arasında *Tan* gazetesinde tefrika edilir ve yaklaşık on beş yıl sonra da kitap hâline getirilip 1955'te Martı Yayınları tarafından basılır. Bu ilk baskıda toplamda dört öykü yer alır. Bunlar, kitaba da adını veren "Göl İnsanları", "Çoban Ali", "Gelin-Kadın Oyunu" ve bu çalışmada daha detaylı yönlerine de değinmeye çalışacağımız "Arabacı"dır. İlk baskı sonrasında eser 1958'de yine Martı Yayınları'ndan aynı dört öyküyle ve değiştirilmeden ikinci baskıyı yapar. Daha sonra Bilgi Yayınları tarafından 1969'da üçüncü kez yayımlanır. Bu yeni baskıda ise önceki baskılarda yer almayan "Nam Uğruna", "Kondurma Siyaseti", "Bir Kodoşluk Hikayesi" ve "Fermanlı Hoca" adlı öyküler kitaba eklenir. Böylece *Göl İnsanları* günümüze değin ulaşan son şeklini almış olur. Burada dikkat çeken özelliklerden biri Kemal Tahir'in sonraki baskıya eklediği dört öykünün ilk baskıdaki öykülerle belli farklar içermesidir. Başlangıçtaki öykülerde kırsal yaşam ve köy temaları ön plandayken, sonradan eklenenlerde önceki öykülere nazaran büyük ölçüde kent merkezli bir anlatım tercih edilmiş ve mizahi, yer yer ironik bir dil öne çıkmıştır. Bu ikinci gruptaki öykülerde mizahın daha baskın hale gelmesi, Kemal Tahir'in yaşamının bir döneminde Aziz Nesin'le kurduğu dostlukla da ilişkilendirilebilir (Aslan, 2024, s. 212). Ancak bu dostluktan önce Kemal Tahir'in 1950'lerde bu tarih ilgisinin yanında mizah ilgisi görülür. Müstear isimlerle bazı mizah kitaplarından çeviriler yapar. Bir F. M. İkinci çevirisi olan *Gece Hırsız: Komik Roman* (1955) Tef Yayınları'ndan çıkar. Ünlü bir mizah yazarı olan P.G. Wodehouse'ın *Macun Hokkası* (1956) çevirisi Akbaba'dan; *Dolar Yağmuru* (1958) çevirisiyse Düşün Yayınevi'nden çıkar. *Dolar Yağmuru*, müstear isim kullandığı son eserdir. Ayrıca Kemal Tahir 1940'ların ikinci yarısında ve 1950'lerde yazıldığı belirtilen mizahi tonu oldukça yüksek dört öyküsünü *Göl İnsanları*'nın (1969) üçüncü baskısına eklerken, özellikle taşrayı/köyü merkeze alan romanlarında -örneğin *Rahmet Yolları Kesti-* mizahın önemli bir unsur olduğunu belirtmek gerekir (Ünüvar, 2025, s. 372-373).

Kemal Tahir, Türkiye'nin önemli olaylarını ve kurumlarını tartışırken düşüncelerini kurmaca metinleri aracılığıyla hem gerçek kişiler hem de hayali karakterlerden yararlanarak ortaya koyar. Onu asıl öne çıkaran, meseleleri tek bir bakış açısından değil, çok yönlü bir perspektifle ele alabilmesi ve metinlerinde kendine özgü bir ses tonu oluşturabilmesidir (Ünüvar, 2024, s. 243). Öykülerde karakterler bireysel özellikleri kadar ait oldukları ekonomik düzenin, üretim ilişkilerinin ve toplumsal hiyerarşinin temsilcileri olarak da ortaya çıkar. Kemal Tahir, insan davranışlarında psikolojik yönler olduğunu yadsımaz ancak onun genel tavrı bireyleri etkileyen toplumsal zorunlulukları göstermeye yöneliktir. Ken-

disi de arka planı dikkate almadan sıradan insanın buhranlarını, açmazlarını göstermeye çabalamasının metne yapay bir nitelik kazandırdığını vurgular (Kemal Tahir, 2016). Bu anlamda yazarın metinlerini ele alırken toplumsal gerçeklikten kopmaması, karakterlerini bu toplumsal ve ekonomik hareketlilik içine yerleştirmesi bir yönüyle Marksist bir tarih anlayışını yerel gerçekliğe uyarladığını gösterir.

Kemal Tahir'in öykülerinde (esas olarak romanları da böyledir) görülen bir diğer unsur dil ve anlatımda yerelliği önemsemesidir. Gündelik taşra konuşma biçimlerinin örneklerinden deyimlere kadar pek çok yerel dilsel öge Kemal Tahir'in öykülerinde görünürdür. Bu görünürlük aynı zamanda gerçeklik algısını kuvvetlendirmek bakımından da önemlidir. Halkın düşünme biçimi ve dünyayı anlamlandırma şekilleri bir yönüyle bu yerellik sayesinde ortaya çıkar. Yerelliği taşıyan ana unsurlardan birinin dil olması Kemal Tahir'in dile gösterdiği hassasiyetin temel sebeplerindedir. "Halkımızın konuşma dilinde kullandığı deha kaynaklarına sanatçılarımız en kısa zamanda ulaşmaya çalışmalı, dünyanın en büyük dillerinden biri olan dilimizi en kısa zamanda sanat eserlerimizin yaratılmasında en büyük yardımcı haline getirmelidirler" (Kemal Tahir, 2024, s. 112) ifadesi yazarın Türkçeyi ne denli önemsediyi ve konuşma dilinin edebiyatta yer bulması noktasında ne kadar titiz olduğunu gösteren bir açıklamadır.

Kemal Tahir'in tıpkı romanları gibi öyküleri de modernleşme sürecinin toplumsal hayatta yarattığı gerilimli zıtlıkları gösteren metinlerdir. Kemal Tahir, "Türk modernleşmesinin taşradaki yansımalarını klasik köy nostaljilerinden farklı bir şekilde ele almıştır" (Karakaya, 2024, s. 191). Eski-yeni, geleneğe bağlılık-ilerleme, kır-kent vb. ikilikler Kemal Tahir'in eserlerinde romantik nostalji olarak biçimlenmez. Tersine Kemal Tahir'in özellikle köy temalı ilk dönem öykülerindeki gerçekçiliği, köylünün geri kalmışlığını veya yoksulluğunu idealize etmeden, bu durumun tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik sebeplerini göstermeyi hedefler. Bu anlamda Kemal Tahir'in metinlerinde tıpkı kent gibi köy de sınıfsal mücadelenin ve ideolojik dönüşümün merkezi olarak okunabilir. Yazarın bizzat kendisi de roman konusu gündeme geldiğinde (ki öyküde de durum aynıdır) köy romanı-kent romanı gibi ayrımlara itibar etmez. "Köy romancısı, şehir romancısı diye romancı olmaz" diyen yazar önemli olanın romancının tavrı, üslubu ve konuya yaklaşımı olduğunu söyler ve asıl olanın insanın içine düştüğü dramı anlatmak olduğunu vurgular (Baka, 2023). Bu anlamda köy/taşra merkezli metinlerini aynı hassasiyetle irdeleyen Kemal Tahir, insanın içine düştüğü durumları belli bir toplumsal arka plan dahilinde ve bireyi çok yönlü bir şekilde ele alarak yazar. "Arabacı" da karakterlerinin psikolojik derinliği, açmazları ve toplumsal hayattaki varoluş biçimleriyle Kemal Tahir'in insana ve topluma dair geliştirdiği tipik kavrayışın örneğidir.

“Arabacı” Öyküsüne Dair Bazı Dikkatler

Göl İnsanları'nın ilk baskısından bu yana kitapta yer alan öykülerden olan “Arabacı”, kitabın tamamında yer alan diğer öykülere göre hem yapısal hem içeriksel anlamda farklılık arz eder. Her şeyden önce “Arabacı” bugün konumlandırıldığı şekliyle öykü türünün sınırlarına en çok uyan metindir. Karakter sayısı azdır. Olay kısa bir zaman dilimi içerisinde geçer. Mekân kullanımı sınırlıdır. Diğer öykülere nazaran çok yoğun tasvirler göze çarpmaz. Sayfa sayısının azlığı itibarıyla da “Arabacı” diğer öykülerden ayrılır. Bunlarla birlikte öykü, Kemal Tahir'in romancı kimliğinin ağırlığına rağmen farklı çevrelerin dikkatini çekmeyi başaramıştır. 1995 yapımı, yönetmenliğini Tülay Eratalay'ın üstlendiği “Özlem... Düne, Bugüne, Yarına” adlı film üç farklı uyarlama kısa filmin birleşiminden oluşur ve bu filmlerden biri de “Arabacı” öyküsünden uyarlanmıştır. Sadece edebiyatta değil Türk fikir hayatında da şahsına münhasır bir yeri olan Kemal Tahir'in, öykülerinin diğer pek çok eserinin gölgesinde kaldığı düşünülse de Türk Sineması üzerinden böyle bir karşılık bulması dikkate değerdir. Öte yandan öykü, 1969 yılında Almanya'da yapılan ve Aufbau-Verlag tarafından basılan *Sechs Nachtwächter auf einem Karussell: Erzählungen aus der Türkei* (“Bir Atlıkarcıncada Altı Gece Bekçisi: Türkiye'den Öyküler”) başlıklı öykü seçkisine dahil edilmiştir. Bu derlemede Kemal Tahir dışında Sabahattin Ali, Kemal Bilbaşar, Aziz Nesin, Yaşar Kemal ve Fakir Baykurt da yer almaktadır. Kemal Tahir'in farklı öykücülerle birlikte bir öykü seçkisine dahil edilmesi, onun bu alandaki maharetinin gözden kaçmadığını gösteren verilerdendir. “Arabacı” ile ilgili bir başka anekdot olarak da Fethi Naci'nin 1981 yılında kaleme aldığı bir yazısını gösterebiliriz. Türk edebiyatının önemli eleştirmenlerinden biri olan Fethi Naci (2000, s. 27) pek çok başka öykü ismi arasında andığı “Arabacı” öyküsünü “bir dostu özler gibi” özlediğini söylerken öyküye kendi penceresinden hak ettiği değeri göstermiş olur.

“Arabacı”nın tam anlamıyla bir köy öyküsü olduğu üzerinde duran Ömer Faruk Toprak (1943, s. 30) öyküde köyün ve köylülerin ruh halindeki derinliğe dikkat çeker. Kemal Tahir'in bu metinleri yazarken çeşitli gözlemlerden faydalanmış olabileceğini belirten Toprak, köylünün gelenek ve göreneklerinin ancak bu şekilde bilinebileceğini açıklar. Kemal Tahir'in, Gorki'nin realizmini iliklerine kadar benimsediğini de ifade eden Toprak, Batı edebiyatı tekniklerinin ustalikle kullanıldığı “Arabacı”nın köy öyküsü türünün güçlü bir örneği olduğunu söyler. Türkiye'de köy, modernleşme sürecinin hem dönüştürülmesi gereken başlıca hedefi hem de en çok sorun barındıran alanı olarak sürekli tartışma konusu olmuştur (Avcı, 2021, s. 220). Bu düşünsel tartışmalar arasında, “Arabacı” öyküsü Kemal Tahir'in modernleşme sürecinin keskin virajlarında yol alan bir metin olarak okunmalıdır. Öykünün ana karakteri olan arabacı Anadolu'da atlı arabasıyla iş yapan bir figürün ötesinde, aynı zamanda kapitalistleşme sürecinin kıyısındaki taşra toplumunun da bir temsilcisidir. Yolda karşılaşmış arabasına aldığı kadınlar, ataerkil düzenin sürekliliğinin göstergesi

ve ekonomik sıkışmışlığın toplumsal ilişkileri nasıl biçimlendirdiğinin birer yansımasını temsil eder. Arabacının kadınlarla arasında geçen diyaloglar ve zamanla kişisel muhasebesine dönen süreç taşra etiğinin somut göstergelerindedir. Kemal Tahir'in öykücülüğü bu çerçevede bireysel kaderlerin arkasındaki toplumsal yasaları görünür kılan bir nevi toplum laboratuvarı işlevi görür.

Geleneksel Emek Biçiminin Temsilcisi Olarak Arabacı

Kemal Tahir "Arabacı" öyküsünün başkarakterinin kimliğini mesleğiyle özdeş şekilde çizer. Arabacı adlandırması dahi kişisel bir kimlikten ziyade toplumsal bir konumu belirtir niteliktedir. Bu isimlendirme bir ölçüde karakteri bireysel özelliklerinden soyutlayarak tarihsel-toplumsal bir şemanın içerisine yerleştirip belli bir üretim biçiminin temsilcisi haline getirir. Arabacı emeğini doğrudan kendi bedeni ve hayvan gücüyle sürdürür ve bu anlamda geleneksel üretim biçiminin bir temsilcisi olarak var olur. Arabacının henüz kapitalist üretim ilişkilerinin tam anlamıyla yerleşmediği köy/taşra ekonomisinin insanı olduğunu söylemek yerindedir. Yaptığı işin doğrudan fiziksel emekle olan bağlantısı, arabası, Delikır ve Pamukkir adını verdiği atları gibi özellikler bir yönüyle onun varoluş biçimini ve kimliğini de oluşturur. "Arabacı iyi beslenmiş, genç beygirlerine muhabbetle, iftiharla baktı. İksisi de talimli asker gibi kulak kulağa gidiyorlardı" (Kemal Tahir, 2023, s. 167) ifadesi arabacının atlarla kurduğu bağı gösteren örnek bir cümledir. Arabacının atlarına "muhabbetle" ve "iftiharla" bakması, atları sadece birer araç değil aynı zamanda varoluşsal bir öge olarak gördüğünün göstergesidir. Öykünün henüz başlarında arabacının atları ve at arabasını sahiplenme biçimi, onlara dair detaylı sayılabilecek tasvirler arabacının meslek tutkusunun ötesinde üretim araçlarıyla kurduğu doğrudan ve organik ilişkiyi de yansıtır. Arabacı emeğinin ürününe ve araçlarına yabancı değildir. Tam tersine atlarına dostça, sanki birer yol arkadaşıymışçasına yaklaşır. Arabası âdeta onun hayatı olmuştur: "Tekerleklerin dingil kapaklarına vurdukça çıkardıkları çelik çingirak sesleri hayvanların boynundaki zillere karışıyor, arabacı alışık olduğu bu lezzetli gürültüyle keyifleniyordu" (s. 167-168). Arabacının atları ve arabasıyla kurduğu bu organik ilişki, sanayileşme sürecinin parçalayıcı etkisini göstermekten uzaktır. Bu yönüyle arabacı için pre-kapitalist emek dünyasının son halkalarından biri tanımlamasını yapmak yerindedir.

Öykünün hemen başlarında, arabacı yolda gördüğü iki yaşlı kadını arabasına alır. Kadınlarla gündelik bir iki soru cevap üzerinden diyalog kurarak yola devam eden arabacıya, kadınlardan biri ne tarafa gittiğini sorar. Arabacı da Kurşunlu nahiyesine tahta götürceğini söyler ve oralara tren yolu döşendiğini vurgular. Tren yolu döşenmesinin öyküde sembolik olduğu kadar gerçekçi bir anlamı da vardır. Tren, sanayileşmenin ana göstergelerinden biridir. Tren yoluyla birlikte artık geçmiş bağların ve üretim ilişkilerinin kaybolma ihtimali ortaya çıkar. Yol boyunca kadınlarla süren sohbetlerin ana eksenlerinden birini oluşturan tren hattı, geleneksel emeğin karşısına çıkan yeni üretim tarzını simgelemesi bakımından

önemlidir. Tren modernleşmenin, makineleşmenin ve kapitalistleşmenin sembolüdür. Arabacının el emeğiyle geçimini sürdürme biçimi, tren hattının açılmasıyla işlevsiz bir hale gelme ihtimalini taşır.

- Tahta mı yükleyeceksin oğul?
- Tahta yükleyeceğim.
- İyi... Çerkeş'e mi götürülecek tahtalar?
- Daha ileriye, Kurşunlu nahiyesine. Tren yolu döşeniyor oralara...
- Döşeniyormuş, öyle diyorlar, buralara da gelecek diyorlar.
- Buraların sözü mü olur, Karabük'e, Zonguldak'a gidecek.

Kalın sesli kadın:

- Bizim rahmetlinin kardeşi o taraflarda oturur, dedi, bilmem bilir misin? Sarı yağız bir adamdır. Ayağı da biraz topal. Abdurrahman derler.
- Bilemedim teyze!
- Karısının köyü Ilgaz'a yakın. O söyledi: Tren yolu kıtlık getiriyormuş. Gelinler kötü olmuş hep. Rabbim saklasın.
- Bırak şöyle lafı teyze... Tren yolu kıtlık getirir mi? Ağa da benim gibi arabacıdır. Lakin benden ziyade malı var. Dört çift beygir, iki yaylı... Treni o da sevmez: "Ekmeğimizi bir gün elimizden alacak!" der.
- Allah göstermesin, arabacı kısmının ekmeğini kimse alamaz.
- Ben de öyle diyorum. İki senedir hat boyunca kiracılık ederim. Geçiniyoruz. Tren işlerse arabaya iş kalmaz mı? Kamyonlar için de böyle denilirdi. Aldırma, yalan çıktı (s. 169–170).

Bu uzun diyalog, arabacının tren üzerinden sembolleştirilen sanayileşme/modernleşme süreci ve el emeğiyle geçim sağlama ikiliği arasındaki gerilimli ilişkiyi gösterir. Tren hattının işlevsel hale gelmesi arabacıyı ekmeğinden edebilir ancak arabacı bunu umursamaz ve hatta buna inanmak istemez. Arabacının dünyayı kavrama biçimi geleneksel kodlar üzerinden seyrettiği için üretim araçlarının geçireceği dönüşümün yeterince farkında değildir. Kadınlarla yapılan sohbette tren yolunun ekmeğini elinden alabileceği dillendirilir ve hatta arabacı bu durumu mal mülk sahibi ağasının durumu üzerinden anlatır. Tren yolu pek çok toplumsal olguyu dönüştürecek olsa da arabacı içten içe ağasının bu durumdan etkilenmeyeceğini düşünür. (Bu durumda bir ölçüde kaçak mal taşıyor oluşunun da etkisi vardır.) Kendini de neticede o noktaya yerleştirir ve "arabacının ekmeğini kimse alamaz" şeklinde gerçeklikle bağdaşmayan bir yaklaşıma sığınır. Bu, esasında köylünün bilincindeki modernleşme imgesine karşı gösterilen direncin tipik bir yansımasıdır. Değişimi kişisel bir talih meselesi olarak algılayıp toplumsal ve yapısal dönüşümü görememek veya görmek istememek bir ölçüde kaderinden kaçma dürtüsünden kaynaklanır.

Kemal Tahir, arabacıyı bir bireyden çok, sınıf bilincinin eksikliğini temsil eden bir figür hâline getirir. Arabacı emeğiyle gurur duyar ancak emeğin tarihsel-toplumsal konumu

hakkında pek fikir sahibi değildir. Köylünün gözünde tren “arka arkaya odaların bağlandığı, birkaç köyün sığabileceği kocaman bir ev” olarak tasvir edilir (s. 170). Bunun da ötesinde tren “gavur işi” (s. 170) olarak tanımlanır. Osmanlı-Türk modernleşmesinin en büyük açmazlarından olan ve Batı ile ilişkideki gerilimli yönü gösteren “gavur işi” ifadesi gelişigüzel seçilmiş değildir. Bütün modernleşme süreci Batı’dan nelerin alınıp alınmama- cağı tartışmaları ekseninde döner. Bu anlamda tren de bir Batı icadı yani gavur işidir ve sırf bu yüzden trene karşı ihtiyatlı bir bakış söz konusudur. Çünkü tren, aynı zamanda insanın yerini alacak olan makineyi sembolize eder. Ancak “Arabacı” öyküsünde her ne kadar bu konuda sınırlı bir fikirleri varmış gibi görünse de karakterlerin trene ve onun getireceklerine dair düşünceleri çok da belirgin değildir. Başta arabacı karakteri olmak üzere, köy ve köylüler de trenden nasibi alacaktır. Bu durum arabacının atlarıyla, arabasıyla yani varoluş araçlarıyla kurduğu ilişkide duyduğu övüncü, değişen ve dönüşen dünyada bir yabancılaşma hissine doğru itme riskini beraberinde taşır.

Öykünün ilerleyen bölümlerinde arabacının içinde olduğu varoluşsal çözümlenin sadece üretimsel bir zeminde gerçekleşmediği, aynı zamanda ahlaki ve cinsel bir savrulmaya da dönüşeceği görünür. Kadınlarla yaptığı birkaç saatlik yolculuk, tren ve at arabası dikotomisinin yol açtığı geçim sıkıntısı meselesinden arabacının medeni durumuna kadar ilerler. Burada arabacıya dolaylı yoldan edilen evlenme teklifi yolculuk boyunca arabacının köylü kadınlarla kurduğu gerilimli ilişkiye dönüşür.

Karıların kendisini bir dolaba düşürmeleri ihtimali aklına geldi. “Olur mu olur, kılığın kıyafetine aldanırlar... Para umarlar. Köylüde az oyun mu var?” Şimdiye kadar dinlediği soygunculuk hikayelerini peşi peşine hatırlıyordu. “Soysalar bir şey değil... Leşini bir amansız dereye atıverirler. Beygirleri de Çingenele sat... Halis Amasya arabasına müşteri çıkarsa ne âlâ... Çıkmazsa odun niyetine daya ocağa... İbrik ibrik gusül suyu ısıtsın!” (s. 179).

Kadınların yaklaşımına ihtiyatlı davranan arabacının kafasından her türlü senaryo geçer. Kadınlara güvenmez. “Köylüde az oyun mu var” ifadesi bu güvensizliğin en belirgin göstergesidir. Güvensizlik temelde, arabacının atları ve arabasına el koyulması fikri gibi ekonomik bir sebebe yaslanır. Köyün ekonomik çöküşü aynı zamanda ahlaki bir çöküşe de yol açmıştır. Kemal Tahir’in okura gösterdiği asıl şey bozulan ekonomik yapının gündelik hayatı ne denli etkilediğidir. Gündelik hayattaki yansımalar ise belirgin bir şekilde insan ilişkilerinde görünür olur.

“Arabacı”da İnsan İlişkilerinin Kırılma Noktası

“Arabacı”da karakter kadrosu çok geniş olmadığı için insan ilişkileri kısıtlı bir çevrede geçer ancak bu kısıtlılık hali bile toplumsal hayata dair ciddi mesajlar verir. Arabacının yolda karşılaştığı yaşlıca kadınları arabasına alması, yolda çeşitli konulardan konuşulması, onları köyüne bırakması ve kendisinin de –davet üzerine– geceyi orada geçirmeye karar vermesi taşra toplumunun cinsiyet temelli iktidar ilişkilerini açığa çıkaran çok katmanlı

yapısını gözler önüne serer. Kemal Tahir'in eserlerinde kadının toplumdaki ikincil konumu ve erkeğin ona yönelik tutumu çarpıcı bir anlatımla ortaya konur. Erkek bakışında kadın, zaman zaman ikincil konumuyla ve ulaşılmaması gereken bir nesne olarak tanımlanır (Avcı, 2021, s. 225). "Arabacı" öyküsünde de kadınlar ilk etapta yardımcı figürler olarak konumlanır. Arabacının gözünde de kadın bu ikincil rolü üzerinden değerlendirilir: "Bekarlık canına yetmişti. Yakınlarda bir karı peydahlamak fena olmayacaktı. Köy nikahı yapmalı, sonra aklına esince bırakıp gitmeli" (Kemal Tahir, 2023, s. 176) sözleri arabacının kadına bakışının basit göstergelerindedir. Ancak bu ikincil konumun öykü ilerledikçe bir başka yüzü daha görünür. Esasında bu kadınlar edilgen değil, tam tersine iktidarın ve çıkarın yönünü değiştirebilecek potansiyelindedirler. Bu anlamda kadınlar toplumsal koşulların belirlediği işlevsel fail olarak görünür olurlar. Ekonomik sıkışmışlığın taşıyıcıları diyebileceğimiz kadınlar aynı zamanda ataerkil sistemi yeniden üreten (bir bakıma yeniden üretmek zorunda kalan) özneler olarak vardır. Bu çok boyutlu bakışla Kemal Tahir "ataerkil değerler üzerine inşa edilmiş toplumsal yapının kadına olumsuz bakışını eleştirmenin yanı sıra Türk toplumunda 'kadın-toplum ilişkisini' şekillendiren dinamiklerin kaynağını da tartışmaya açmak ister" (Erdal, 2024, s. 216). Kemal Tahir, "Arabacı"da çoğu zaman kadını ikincil bir pozisyonda görür. Öyküdeki kadınların suskunluğu, özellikle kırsal alandaki hareketsizlikleri, başlarında bir erkek istemeleri buna örnek teşkil edebilecek durumlardandır. Kemal Tahir bu ve benzeri örneklerle birlikte kadının toplumsal yaşamdaki geriplanda duran karakterini açıklar.

Arabacının arabasına aldığı kadınların görünür özellikleri taşradaki kadınların temsillerini sembolik zeminde yorumlayabilmek için dikkate değerdir: Kadınlardan biri kalın sesli, diğeri ise kekemedir. Bu özellikler aynı zamanda ataerkil düzende kadının var olabilmesi için bir ölçüde de olsa erkekleşmesi gerektiğini "ses kalınlığı" üzerinden sembolize eder. Kekeme kadın ise konuşmaya çalışan ancak kendi sesini duyurma çabasına girişince bunu yer yer başaramayan bir başka kadın temsilidir. Kalın sesli kadın deneyimli, pazarlık yapabilen, erkekle doğrudan ilişki kurmaktan çekinmeyen bir figürdür. Kekeme kadın ise bastırılmış, utangaç, geleneksel bir kadınlık biçimini temsil eder. Bu anlamda taşrada kadın olmanın iki boyutu da okura gösterilmiş olur.

Kadınlara arabacıyla iletişim kurma biçiminde de bu ikilik görünür. Kekeme kadın mümkün mertebe söze karışmazken konuşmayı sürdüren kalın sesli kadındır. Arabacının gitmesi gerektiği yolu tarif etmeleri karşılığında bindikleri arabada geçen sohbet, arabacının kişisel özelliklerinden malının mülkünün olup olmadığına kadar evrilir. Esasında arabacı da tanımadığı bu kadınlara karşı sakıncılıdır. Daha en başta ailesi hakkında sorulan soruya "hiç kimsem yok" der. Nereli olduğu sorulduğunda "Çankırı'nın Şabanözü nahiyesinden diyeceği yerde Yozgat tarafından" der. Askerlikle ilgili sorulan soruya ise "asker ocağında çavuş bile olduktum" şeklinde bir kere daha yalan söyleyerek cevap verir (Kemal Tahir, 2023, s. 171). Arabacının cevapları taşrada tarafların birbirlerine karşı açık

olmadığını, sakinimli durduğunu ve gerektiği yerde yalan söylemekten çekinmediğini gösteren somut verilerdir. Bununla birlikte kadınlar, arabacının korktuğu veya çekindiği türden insanlar değildir ve öykünün ilerleyen kısımlarda belirgin bir yalana başvurmadıkları görünür.

Yol gösterme karşılığında bindikleri arabada sohbet ilerledikçe işin ucu bir noktada kadınların arabacıya kızlarıyla evlenip evlenmeyeceğini sormasına kadar gider. Arabacı “üç aydan beri nişanlı” (s. 172) olmasına rağmen teklifle ilgilenir gibi yapar. Zaten kadınlarla iletişimini yalan üzerinden sürdüren genç adam evlilik konusunda da doğruyu söylemez. Öte yandan kadınlar tarafından da teklifin duygusal ya da romantik bir altyapısı yoktur. Tam tersine ortadaki teklifin somut dayanağı yine ekonomiktir. Kadınların savaştan geri gelmeyen erkekleri onları köy yerinde kadın olarak tek başlarına var olmaya itmiştir ve kadınlar bunun sefaletini çekmekten sıkılmış durumdadır. Kadınların hayatta kalma stratejisi (bir üretim aracı/iş gücü olarak) bedenlerini ya da kızlarını “ekonomik bir mübadele nesnesi” haline getirmelerinde yatar. Böylece “Arabacı” köy ekonomisindeki yapısal sistemin en alt katmanında, kadın bedeninin bir çeşit para birimine dönüştüğünü gösterir.

Kadınların ilgisi arabacının bir hayli hoşuna gider. Her ne kadar kadınların arabacıya ilgi duyma sebepleri kendisiyle ilgili değilse bile (araba ve atlarının sahibi olması, çiftçilik bilmesi, bekar olması, gücünün yerinde olması vs.) arabacı ilgiyi bu şekilde yorumlamaz. Arabacının bu ilgi karşısındaki tavrı, bir yönüyle erkekliğin taşradaki konumunu gösterir. İlk başta temkinli, naif ve ağırbaşlı görünen arabacı, kadınların ilgisiyle güçlenen bir erkeklik duygusuna kapılır.

Çalışmadan yana hiç korkmayın teyzeler. Hele babayığit bir karı bulursam, iki yıla varmaz bir çift öküzü, iki çifte çıkarırım. Davarımız, ineklerimiz yayılır. Gündüz demem, gece demem uğraşırım evvel Allah! Arabacı olduğumuza bakmayın. İçkiye, kahveye tövbeliyiz. Babam hoca adamdı. Vasiyeti böyle... (s. 177).

Kemal Tahir’in metinleri temelde ataerkil değerlere dayanan bir toplumsal yapıyı esas alır. Bu yapı içinde kadın, özne olmaktan çok ikincil bir figür olarak konumlanır. Erkek egemen dünyanın sert hiyerarşisi karşısında kadının toplumsal statüsü oldukça düşüktür. Yoksulluğun da etkisiyle çoğu kadın hem eğitimsizdir hem de katı cinsiyet rollerine bağlı bir konumda tutulurken, ataerkil sosyalleşmeyle şekillenmiş erkek açısından çoğu zaman bir meta ya da cinsel nesne olarak algılanır (Şeker, 2019, s. 141). Kadınların namus ve çalışkanlık vurgusuyla sundukları “dul” kızları arabacının ilgisini çeker. Bu kadın temsili, arabacının zihninde hem arzunun hem de ahlaki onayın birleştiği bir imgeye dönüşür. Arabacı, kadınlara karşı kızla ilgiliymiş gibi görünmeye çalışır. Aslında içinden geçen, bir şekilde kendini ortamdaki sınırlıdır ve zaten arabacının teklifle ilgilenir gibi görünmesinin sebebi de tamamen cinsel birlikteliktir: “Suhizarı’na varınca caymış olu-

rum. Yalvarırlarsa, kimim kimsem olduğunu, nişanlımın düğün beklediğini söylerim. (...) Gözünün önüne Kurşunlu'daki Deli Emine geldi. Sakın onun gibi beyazlığına beyaz, etli butlu olmasın... İşe yatkın, babayığit karı, enine kalın, boyuna iridir. Tam yatak harcı!" (s. 177) cümleleri bunun belirgin göstergesidir. "Erkek için edindiği mal, kazandığı para ve çıkarları kadından çok daha değerlidir" (Avcı, 2021, s. 225). Kemal Tahir'in bu temsiller üzerinden göstermeye çalıştığı ataerkil ahlakın ekonomik gerekçelerle nasıl beslendiğidir. Namus, aslında mülkiyetin ve emeğin sürekliliğini güvence altına alan ideolojik bir kılıftır. Kadınların "namuslu kız" pazarlığı, yoksulluğun ürettiği çaresizliğin bir çıktısı olarak geçim ekonomisinin aracı hâline bürünür. Bu durum da ataerkil düzenin sürekliliğini gösteren dinamiklerden biri olarak okunabilir.

Öykünün ilerleyen aşamalarında, arabacı ve kadınlar köye vardığında ataerkil düzenin iç yapısı daha da belirgin bir şekilde görünmeye başlar. Erkek yokluğu, kadınları mecburen üretim alanının bir parçası olmaya itmiş, gündelik yaşamda ise "başsız" yaşamaya mecbur etmiştir. Kadınların, arabacıyı kızla evlendirme çabalarının altında yatan da bu durumdur: "Evlerinde erkek yok...? Baş olursun..." (Kemal Tahir, 2023, s. 176) teklifi ataerkil yapıyı görünür kılan bir ifadedir. Bu erkeksizlik (yani başsızlık ya da evin reisinin olmaması durumu) kadınlar için bir özgürlük ortamı yaratmaktan ziyade hem ekonomik hem de cinsel anlamda bir kırılma doğurmuştur. Erkeksiz olmanın olumsuz yanlarından bahsedilirken, erkek varlığı ekonomik bir güvence olduğu kadar ahlaki düzenin sürdürülebilirliğinin teminatı olarak da yorumlanır. Arabacı tam da bu boşluğu doldurabilecek potansiyel bir figür olarak evin merkezine alınır.

Odaya girip sedire uzandığı vakit, aç olmasına ve dışarıdan gelen kızgın tereyağı kokusuna rağmen, evvela yatıp uyumak ihtiyacı duymuştu. Çizmeleri çıkardıktan sonra serbestleyen ayaklarını uzatıp arkasına yaslanacağı sırada, leğen ibrikle Cemile'nin içeri girdiğini görerek doğruldu. Ceketini süratle çıkararak kollarını sıvadı (s. 181).

Cemile evin dul kızıdır. Öyküde, arabacıyla çok kısa süreliğine karşı karşıya gelmesi dışında aslında Cemile neredeyse hiç görünmez ve konuşmaz. Yalnızca bedeniyle ve bakışlarıyla var olan bu karakteri hem bastırılmış kadınlığın bir görünümü hem de bir cazibe merkezi olarak okumak mümkündür. Arabacı Cemile'ye karşı belli belirsiz bir ilgi duyar. Gece olup da herkes köşesine çekildiğinde bir ihtimal Cemile gelir diye bekler: "Yorganı başına çekerken oda kapısının aralık kaldığını fark etti. Dışarıda pıtır pıtır birisi geziyordu. Kapıyı kapatırmak için sesleneceği sırada: 'Belki kızı yanıma gönderirler' diye düşünerek vazgeçti" (s. 184). Arabacının Cemile'yi beklemesi, kadınların kızı yanına göndereceklerini düşünmesi erkeğin kadını konumlandırma biçimini görmek bakımından kayda değerdir. Kemal Tahir'in metinlerinde sıklıkla erkekler, "kadını edilgen ve teslimiyetçi olarak görmektedir. Kandırılması kolaydır çünkü elinde bir şey yoktur. Bu durumu bir dram olarak verme çabasıdır yazar. Köyde kadın cinsel bir obje, ücretsiz iş gücüdür ve temel görevi

üremedir. Erkek söyleminde sürekli değersizleştirilir ve bu durum erkek davranışına da yansır” (Avcı, 2021, s. 227). Bu davranış pratiğini arabacıda gözlemlemek mümkündür.

“Arabacı”da Taşra Etiği

Arabacının ev içinde kadınlarla ve Cemile’yle olan ilişkisinin bir diğer boyutu ahlakidir. Ahlak, Kemal Tahir’in pek çok romanında doğrudan ele aldığı konulardandır. Yazarın köyü merkeze alan eserlerinde yer alan karakterler, olay örgüleri ve özellikle ahlak anlayışı dönemin köy temalı eserlerinden bir ölçüde ayrılır. Yazarın mutlak iyi ya da kötü tipler yerine insanı zaafılarıyla birlikte yansıtmaya çabası, o dönemin genel eğilimlerinden farklı karakterlerin doğmasına yol açar. Bu karakterler, kendi çıkar ve arzularının peşinde koşarken toplumsal ve ahlaki kuralları göz ardı eden bireyler olarak karşımıza çıkar (Avcı, 2021, s. 222). Bu tutum, Kemal Tahir’in Anadolu’ya gerçekçi bir gözle baktığının ve mekânı romantikleştirmedığının göstergesidir. Bizzat kendisi de Anadolu’ya ve Anadolu insanına dair bu tavrını doğrudan açıklar:

Anadolu aslında içinde yitip gidecek, insan özellikleri hemen kavranacak ya da hemen unutulacak kadar yüzeyden bilinebilecek bir memleket sayılmaz. Bundan başka, yazarlarımızın ezici çoğunluğu da Anadolu insanıdır. Gerçek böyle olduğu halde nedendir bilinmez, modern dedikleri edebiyatımızda Anadolu erkeği aptallık ölçüsünde saf, kadını ise melek kadar -bir Anadolu deyimiyle- süte sokulmamış ak kaşık bilinir. Hele cinsel meselelerde saf Mehmetçikle melek melâike Fatmacığın bilgisi çocukların lahananın içinden çıktıklarını sanmaları ölçüsündedir” (Kemal Tahir, 2024, s. 182).

“Arabacı” Anadolu insanının siyah ve beyaz yönlerini gösteren metinlerdendir. Arabacı karakteri bu ikiliğin doğrudan gözlemlendiği, iyilik ile kötülük arasında gidip gelen bir karakter olarak çizilir. Bununla birlikte yazarın genel tavrının aksine arabacı karakteri öykü sonunda vicdanını dinleyen, seçimlerini belli bir ahlaki dayanak üzerinden gerçekleştiren bir tiptir. Bunu, öykünün özellikle ikinci bölümü diyebileceğimiz, arabacının köy evinde kaldığı zaman diliminde rahatlıkla görebiliriz.

Öykünün dikkat çekici noktalarından biri arabacının misafir olduğu evde yaşadığı ikilemdir. Cemile’ye karşı duyduğu çekime rağmen ondan uzak durması yaşadığı ahlaki gelgiti gösterir. Cemile’nin neredeyse hiç konuşmaması, kendini göstermemesi arabacıda merak duygusuyla birlikte cinsel temas arzusunu da arttırır. Esasında arabacı koşullar bakımından güçsüz değildir. Bu karşılıklı durum ile arabacının soyut ve somut gücü, cinsel bir temas kurabilme ihtimalini kuvvetlendirir. Arabacı bunu yapabilme, üstelik kimseye hesap vermeden ortadan kaybolma olasılığına da sahiptir. Taşrada yabancı bir erkeğin ertesi gün ortadan kaybolması son derece kolaydır ki “aklına esince bırakıp gitmeli” (Kemal Tahir, 2023, s. 176) diye düşünen arabacı da bu durumun farkındadır. Buna rağmen arabacı, arzunun yöneldiği bu imkâna yaklaşmamayı tercih eder. Kuşkusuz bu dirençte arabacının ahlak temelli tavrının etkisi büyüktür.

Arabacının ahlaki tavrı ilk olarak net bir şekilde misafir olduğu evde fark edilir. Eve girdiği andan itibaren, ara sıra aklına gelse de, yoldaki endişelerinden büyük ölçüde kurtulan arabacı kendini genel olarak oldukça rahat hisseder. Kadınlar yemeğine, döşegine ihtimam gösterir ve dinlenmesi için ellerinden geleni yaparlar. “Önüne tahta bir sofraya üzerinde, kalayı bozulmamış bakır sahanlar içinde, peynirli yumurta ve bir çinko tasla pestil hoşafı” gelir; yemekten sonra kahve içer, ona tahsis edilen odada ise yatağı serilidir (s. 182–184). Bu yaratılan konforlu alan sebebiyledir ki “Bir evin bir erkeği olmak iyi şey” (s. 183) diye düşünür arabacı. Yolda kafasından kendisine gösterilecek kadınla birlikte olup kaçmak geçmiştir. Eve geldiğinde de gece olunca kızı yanına göndermeleri fikri zihninde yer eder ancak bunların hiçbiri gerçekleşmez. Bunun en temel sebebi köyde yerleşikleşmiş ahlaki normlardır. Her şeyden önce arabacı, kaldığı evde misafirdir ve Anadolu’nun geleneksel toplumsal yapısında misafirlik -hele de tanrı misafirliği- neredeyse kutsal sayılabilecek bir konumdur. Kadınların arabacıya oldukça iyi ve merhametli davranmaları (her ne kadar temelinde bir beklentiyle hareket etmiş olsalar da) arabacıyı etkiler. Arabacı zaten kadınlarla aynı kültüre sahip, sınıfsal kökeni gereği benzer kodlarla var olmuş biridir. Bununla beraber kadınların, Cemile’yi sık sık “namus” kavramı üzerinden tanıtmaları da arabacının namusa yüklediği anlamı yeniden sorgulamasına sebep olur. Bu bağlamda Cemile’yle birlikte olup evi terk edebilme fikri ev sahibine olduğu kadar kendine de ihanet anlamı taşır. Arabacıyı sınırlayan en önemli duvar taşra etiğinin yarattığı savunma mekanizmasıdır. Bununla beraber arabacının kadınların yoksulluğunu fark etmesi ve onlara acıması da çekinik durmasının bir başka sebebi olarak okunabilir. Misafir edildiği ortamda arabacı, oturduğu yerden etrafa göz attığında ilk dikkatini çeken yoksulluğun işaretleri olur:

Yalnız kalınca gülümseyerek odaya göz gezdirdi. Yerler, sedirler kilimle döşeliydi. Lakin bunlar eski ve yamalı şeylerdi. Arabacı, “Üç kişi fukara karının ocağını söndüreceğiz, gördün mü işi sen?” diye düşündü. Atları da adamdan saydığı için kendi kendine gülümsedi. Duvarda asılı beş numara lambanın, yeşil camdan haznesinde ancak bir parmak gaz kalmıştı (s. 182).

Yoksulluğun bir sebebi olarak okunabilecek erkeksizlik ekonomik bir olgu olduğu kadar sosyal bir durum olarak da resmedilir. Arabacıyı vicdan muhasebesine iten bir başka konu da budur: “Erkekleri yok fukaraların... Ahır bakımsız kalmış” (s. 185) diye düşünen arabacının “fukara” vurgusu maddi imkânsızlıktan ziyade manevi bir yoksulluğa, bir acıma duygusuna işaret eder. “Erkeksizlik kötü oğul... Sen damda türkü söylerken ben ağladım” (s. 187) diyen kadın bu manevi yoksulluğu doğrudan somutlar. Arabacının bir türlü gerçeği söyleyip evden ayrılamamasında bu acıma duygusunun etkisi büyüktür. Geri dönmeceği yalanıyla yola koyulan arabacı bu yüzden ardında kalan manzarayı sık sık düşünür:

İnişli yokuşlu yerlerde bütün dikkatini arabaya ve beygirlere verdiği halde, yüreğine çöken kederi gittikçe arttı. Altı aya, bir seneye varmaz yemlikler yine harap olur. Kocakarı, “Erkeksizlik kötü...” diye nasıl da kekelemişti. Öbür akşam geri dönse, eşyalarla avluya giriverse, kim bilir ne kadar sevinir fukaralar (s. 188).

İçindeki ahlaki savrulma arabacının yakasını uzun süre bırakmaz: “Aynı şeyleri, öyle arka arkaya utanarak ve kızarak düşündü ki, yolun uzunluğunu hiç fark etmedi” (s. 188). Utanma ve öfke duygusu, kadınları terk etme hissini bir dışa vurumdur. Arabacı pek çok bakımdan kendisine kızar. Belki de geriye dönse kadınları arabasına hiç almamayı, evlerinde misafir olmamayı ve onlara umut vermemiş olmayı tercih edecektir. Bu vicdani hassasiyet arabacının öykünün başıyla sonu arasındaki sürede geçirdiği dramatik dönüşümü gösterir.

Öykü, kadınların özellikle kırsal alandaki toplumsal konumunu cinsiyet temelli eşitsizlik ilkesi üzerinden açıklar. Bununla birlikte kadın karakterler üretim ilişkileri çerçevesinde de ciddi bir boşluğu doldurur. Kadının hem emeğin hem de ahlakın düzenleyici unsuru haline gelen fotoğrafı, Kemal Tahir’in idealize bir kadın tipi yaratma tavrından öte, toplumsal düzenin tarihsel kökenlerini görünür kılma çabasından ortaya çıkar. Kadın figürleri bu anlamda köyde/taşrada erkekliğin, mülkiyetin, ahlaki normların ve emeğin yeniden üretildiği bir sistemin aynaları olarak görünür.

Bununla beraber kadınların evinde (başlarında) bir erkek olmaması üzerinden çizilen fotoğraf, evdeki yoksulluk işaretleri ve evin kızının arabacıya karşı takındığı tavır arabacının ahlaki olarak kendini sorgulamasına ve sonrasında öfke ile utangaçlık duyguları arasında evi terk etmesine sebep olur. Cemile’yle birlikte olma ihtimalinin, yerini Cemile’nin yüzüne bile bakmadığı bir mahcubiyete bırakması arabacının geçirdiği vicdani dönüşümü gösterir: “Yemek yerken, o kadar istediği halde kafasını kaldırıp bakamadı. Bunca yıl gurbet gezmış, hovardalık etmişti. Çaresizliğini ayıpladı.” Kendisine kızı nasıl bulduğu sorulduğunda afallaması bu dönüşümün bir başka göstergesi olarak okunmalıdır: “Arabacı böyle bir sual karşısında kalacağını hiç beklemediği gibi kıpkırmızı olmuştu. Önüne bakıyor, elindeki kahve fincanı titriyordu. Bir türlü cevap veremedi” (s. 183). Böylece başlangıçta “bir karı peydahlamak” arzusuyla hareket eden arabacının akıbeti, yerini utanç ve kızgınlık duyguları arasında etrafına dalgın dalgın bakarak dönüş yoluna koyulduğu bir manzaraya bırakır. Bir başka ifadeyle kişisel arzu ve isteğin yerini empatik bir şefkat kaplar. Bu durum, taşra etiğinin birey üzerindeki çarpıcı etkisini görmek bakımından önemli bir noktaya işaret eder.

“Arabacı” modernleşmenin ve sanayileşmenin erkek üzerindeki etkilerini göstermesi kadar bu süreçlerin kadınlar aracılığıyla nasıl içselleştirildiğini sunması bakımından da dikate değer bir öyküdür. Kemal Tahir’in cinsiyet rolleri üzerinden, genel toplumda verdiği mesaj, modernleşme ve sanayileşmenin üretim araçlarını olduğu kadar, toplumsal cinsiyet rollerini de dönüştürdüğü yönündedir. Sanayileşme, kadınları ilk kez ahlaki düzenin taşıyıcısı hâline getirmemiştir ancak ahlaki sürekliliği erkekten kopan kamusal dünyanın karşısında ev içine yoğunlaştırmıştır. Bu süreçte erkeklik geçim sağlama rolünü sürdürse de istikrar, ölçülebilirlik ve başarı üzerinden yeniden tanımlanmıştır. Bedensel emeğe dayalı geleneksel erkeklik biçimleri kırılmağa başlamıştır. Kadın ise ahlaki düzeni temsil etmekten

çok, erkeğin dış dünyanın belirsizlikleri karşısında dağılmasını engelleyen bir (zorunlu) yeniden üretim işlevi üstlenmiştir. Bunlar ışığında denilebilir ki taşranın direngen ahlaki normlarının birey üzerindeki etkisi öyküde ciddi bir yer tutar. Arabacıyı var eden biraz da taşra etiği içerisindeki bu savrulma halidir.

Sonuç

“Arabacı”, basit bir köy öyküsünün ötesinde Türkiye’nin toplumsal tarihindeki dönüşüm süreçlerini ve kırılımları birey ölçeğinde görünür kılan güçlü bir temsildir. Kemal Tahir “Arabacı”da köyü/taşrayı romantikleştirme yanılığına düşmeden, bireysel dramı dönüşen üretim ilişkilerinin gündelik yaşama yansımaları üzerinden ele almıştır. İnsanın emeğiyle ve kimliğiyle kurduğu bağın çözülüşünü en başta “tren” gibi bir sembol üzerinden değerlendiren Kemal Tahir’in, bunun ötesinde kadın ve erkek temsillerini köy ekonomisi ve taşra pratikleri bakımından ele alması kendi toplumsal gerçekçi edebiyat anlayışını okumak bağlamında önemli bir işarettir. Arabacı karakterini köy ekonomisinin son temsilcilerinden biri olarak gören Kemal Tahir, onun emeğinin hâlâ bedensel, araçlarının kişisel ve (hayal) dünyasının da yerel ölçekte kaldığına işaret eder. Bu bağlamda toplumsal düzeni yeniden inşa eden modernliğin sembolü olarak trenin seçilmesi arabacının emeğinin değersizleşmeye başladığı kırılımı göstermesinin ötesinde taşra insanının bu yeni dönemde aldığı/alabileceği pozisyonları görebilmek bakımından da kayda değer bir bakış açısı sunar. “Arabacı”, Cumhuriyet’in erken dönemlerindeki modernleşme projesinin toplumsal tabanda nereye evrileceğini gösterir. Kemal Tahir, ilerlemeyi kutsayan bir modernlik anlayışı yerine bu dönüşümün toplumsal hayatta yarattığı karşılıklara odaklanırken kadın temsilleri üzerinden meseleyi derinleştirir ve modernleşmenin toplumsal etkilerini ekonomik olduğu kadar ahlaki ve ilişkisel düzlemde de tartışmaya açar.

Kadınlar, meselenin cinsiyet boyutunu açığa çıkarmakla kalmaz “Arabacı”da. Bununla beraber âdeta Kemal Tahir’in sonradan yazacağı pek çok romandaki kadın karakterlerin de belli ölçüde prototipini oluştururlar. Erkekliğin hem ekonomik hem ahlaki gücü temsil ettiği köy ortamında kadının kendi başına var olmaya çabalaması ancak muzaffer olamama neticesinde yine bir “baş” yani erkek araması, Anadolu’daki kadın-erkek rollerinin belirgin sınırlarını gösterir. Kadınlar sistemin mağduru olduğu kadar onu yeniden üretmek zorunda kalan figürler olarak da görülebilir. Bu anlamda kadın ve erkek temsilleri üzerinden namus, evlilik, geçim vb. konular ahlaki değerler olmakla ekonomik koşulların şekillendirdiği toplumsal konular olmak arasında sıkışmış gibidir. Kemal Tahir’in bu anlamda kadın ve erkek figürlerini, tarihsel-toplumsal koşulların belirlediği sosyal işlev temsilcileri olarak gördüğü de değerlendirilebilir.

Arabacının öykü boyunca geçirdiği dönüşüme ekonomik ve toplumsal çözülüşün yanında ahlaki kırılma da eşlik eder. En başta arabasına aldığı kadınlara karşı temkinli bir erkeklik koduyla yaklaşan arabacı, misafir edildiği evde karşılaştığı yoksulluk, kadınların

kırılgan yapısının görünürlüğü ve taşranın ahlaki normlarının etkisiyle vicdan muhasebesine sürüklenen ve ahlaki olarak kendini sorgulayan bir tipe dönüşür. Cemile'yle yakınlaşma ihtimali hem ekonomik hem cinsel açıdan ulaşılabilir olsa da arabacının bu imkândan vazgeçmesi taşra dünyasının içselleştirilmiş etik normları, namus algısı ve yoksulla empati kurma refleksinden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Arabacının çekildiği bu ahlaki çizgi, vicdani bir eylem olmakla Anadolu'nun toplumsal yapısının bir çıktısı olmak arasında gidip gelir. Öykünün sonunda arabacının utanç, mahcubiyet ve suçluluk arasında savrulması, kendine kızarken kadınların kırılganlığını da düşünmesi ahlaki eylemin bireysel olduğu kadar tarihsel ve toplumsal koşullar tarafından şekillendirilen bir davranış örüntüsü olduğunu da gösterir. Bu anlamda arabacının tavrı Kemal Tahir'in gerçekçiliğinin önemli boyutlarından biri olan ahlaki davranışın toplumsal dayanakları olduğu fikrinin örneği olarak okunabilir. Bu anlamda taşradaki ahlaki algıları bireyin yer aldığı ilişkiler ağının zorunlu sonuçları olarak da yorumlayabiliriz. Arabacının tereddüdü ve geri çekilişi bir yönüyle bu zorunluluğun dışavurumu olarak görülebilir.

Sonuç olarak Kemal Tahir'in romanlarının gölgesinde kalan öyküleri içinde "Arabacı", sembolik anlamlar üzerinden ürettiği temsillerle hem Kemal Tahir'in romancılığını besleme biçimlerini görmek bakımından hem de modernleşme ve sanayileşmenin toplumsal yaşamdaki izlerini okumak açısından kıymetlidir. "Arabacı" modern Türkiye'nin tarihsel dönüşümünün küçük ama yoğun bir kesitidir. Kemal Tahir toplumsal yaşamın bu geçiş anını mutlak bir ilerleme olarak görmediği gibi nostaljik bir kayboluş hikayesi olarak da anlatmaz. Yazarın yapmaya çalıştığı tarihsel sürecin çelişkilerini toplumsal hayatın farklı noktalarında göstermektedir. Bu anlamda "Arabacı" öyküsü Kemal Tahir'in hem sosyolojik gözlem gücünü hem de insanı kavrayış biçimini bir araya getiren bir örnek olarak "öykücü" Kemal Tahir'in de Türk edebiyatında ve Türk düşünce tarihinde var olduğunu gösterir.

Finansman Beyanı	Bu araştırma; kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörler kuruluşlarından herhangi bir hibe almamıştır.
Çıkar Çatışması Beyanı	Yazar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayımlanmasıyla ilgili olarak herhangi bir muhtemel çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.
Yazar Katkıları	Bu makale tek yazarlıdır. Kavramlaştırma, metodoloji, araştırma, yazım ve düzenleme süreçlerinin tamamı yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.
Etik Kurul Onayı	Bu çalışma, birincil veri toplama (anket, görüşme, deney vb.) içermediğinden etik kurul onayı gerektirmemektedir.
Yapay Zekâ Kullanım Beyanı	Bu makalenin hazırlanmasında yapay zekâ destekli araçlar kullanılmamıştır.
Funding Statement	This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.
Declaration of Interests	The author declares that there is no conflict of interest regarding the research, authorship, and/or publication of this article.
Author Contributions	This is a single-authored article. Conceptualization, methodology, investigation, writing, and editing were all carried out by the author.
Ethics Approval	This study did not involve primary data collection (surveys, interviews, experiments, etc.) and therefore did not require ethics committee approval.
Artificial Intelligence Usage Statement	No artificial intelligence-assisted tools were used in the preparation of this article.

Kaynakça / References

- Aktunç, H. (2008). *Yoldaşım 40 yıl*. Say Yayınları.
- Alangu, T. (1959). *Cumhuriyetten sonra hikâye ve roman* (C. 3). İstanbul Matbaası.
- Aslan, İ. (2024). Kemal Tahir'in Türk öykücülüğündeki yerini Göl İnsanları üzerinden okumak. A. Şatıroğlu (Haz.), *Yeni perspektifler ışığında Kemal Tahir* içinde (s. 205–228). Ketebe Yayınları.
- Avcı, M. G. (2021). Kemal Tahir'in köy romanlarında köyü anlama ve anlatma aracı olarak erkeklik, kadınlık ve cinsellik. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 219–237. <https://doi.org/10.12981/mahder.868613>
- Avcı, M. G. & Coşkun, İ. (2022). Kemal Tahir romanlarında Türk modernleşmesini okumak: Bir sınıflama önerisi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 42(2), 589–612. <https://doi.org/10.26650/SJ.2022.42.2.0079>
- Baka, H. (Haz.). (2023). *Beş romancı tartışıyor*. Ketebe Yayınları.
- Erdal, D. (2024). Pierre Bourdieu'nun habitus kavramı bağlamında Kemal Tahir'in "Namuscular" romanında eril söylem. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 213–233.
- Fethi Naci. (2000). Bir dostu özlere gibi. *Türk Romanında Ölçüt Sorunu* içinde (s. 27–30). YKY.
- Harmancı, A. (2021). Kemal Tahir öykü yazdı mı? A. Öz (Ed.), *Kemal Tahir kitabı: Bir aydın üç dönem* içinde (s. 665–674). Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karakaya, M. F. (2024). Borcun üç hali: Köyün Kamburu'nun ekonomi politikası. A. Şatıroğlu (Haz.), *Yeni perspektifler ışığında Kemal Tahir* içinde (s. 191–204). Ketebe Yayınları.
- Kemal Tahir. (2016). *Notlar 4/Sanat Edebiyat*. İthaki Yayınları.
- Kemal Tahir. (2023). *Göl insanları*. Ketebe Yayınları.
- Kemal Tahir. (2024). Kemal Tahir ile Büyük Mal romanı üstüne konuşma (N. Çelik, Söyleşi). *Kolaya kaçmayalım* içinde (s. 181–183). Ketebe Yayınları.
- Kemal Tahir. (2024). Roman üstüne notlar. *Kolaya Kaçmayalım* içinde (s. 25–28). Ketebe Yayınları.
- Kemal Tahir. (2024). Romancı Kemal Tahir: "Türk edebiyatı temelde çok cıvık bir romantizme dayanıyor". *Kolaya Kaçmayalım* içinde (s. 147–149). Ketebe Yayınları.

- Kemal Tahir. (2024). Türk hikayeciliği üstüne. *Kolaya Kaçmayalım* içinde (s. 109–112). Ketebe Yayınları.
- Moran, B. (2001). *Türk romanına eleştirel bir bakış II*. İletişim Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. & Kacıroğlu, M. (2010). Kemal Tahir’de Doğu-Batı ikilemi ve Batılılaşma düşüncesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 123–134.
- Şan, A. R. (2024). Devlet Ana ve Ivanhoe karşılaştırması üzerinden Kemal Tahir ve Walter Scott’ın tarihsel roman tarzlarına bir bakış. A. Şatıroğlu (Haz.), *Yeni perspektifler ışığında Kemal Tahir* içinde (s. 255–276). Ketebe Yayınları.
- Şatıroğlu, A. (2024). Kemal Tahir: Roman, toplum ve gerçeklik. A. Şatıroğlu (Haz.), *Yeni perspektifler ışığında Kemal Tahir* içinde (s. 37–48). Ketebe Yayınları.
- Şeker, A. (2019). Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal’in romanlarında mizojinik söylemlerin analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 136–146. <https://doi.org/10.29000/rumelide.580486>
- Toprak, Ö. F. (1943). Yeni neslin hikayecileri. *Yürüyüş*, 12, 18–31.
- Ünüvar, S. (2024). Bozkırdaki Çekirdek: Köy Enstitüleri. A. Şatıroğlu (Haz.), *Yeni perspektifler ışığında Kemal Tahir* içinde (s. 229–254). Ketebe Yayınları.
- Ünüvar, S. (2025). Kemal Tahir’s post-prison years: Journeyman period. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 370–387. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1739949>